

Meetnet nachtvlinders

Nieuwsbrief juni 2024

Nationale Nachtvliedernacht

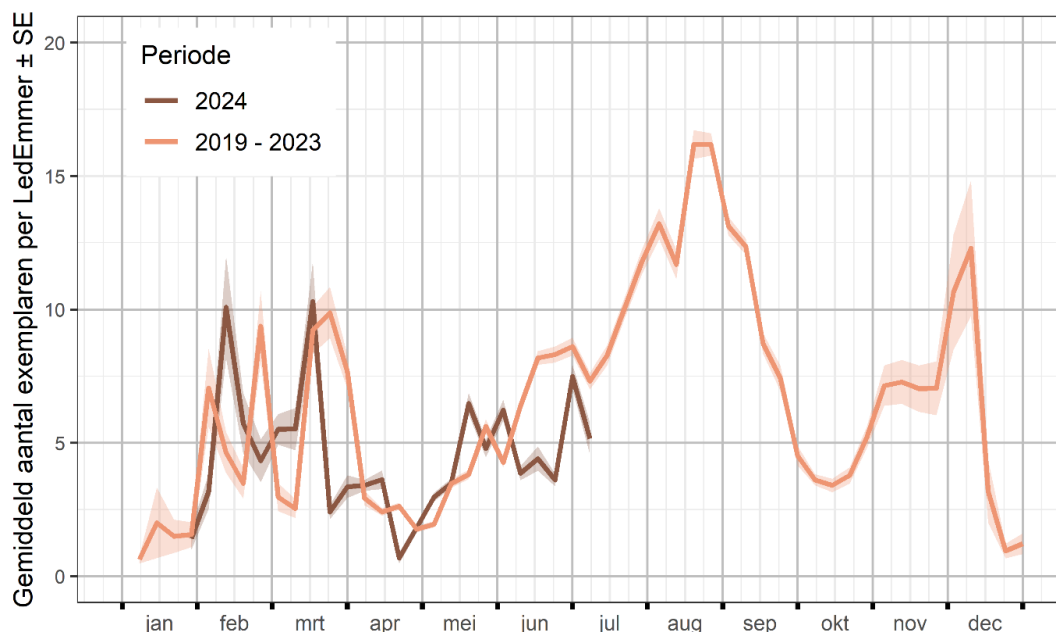
De Nationale Nachtvliedernacht was ondanks het wisselvallige weer een succes. Er waren voorafgaand aan het weekend ongeveer zestig excursies gepland. De meeste excursies konden gelukkig wel doorgaan, al gooide het weer bij sommige excursies roet in het eten. Er werden op verschillende plekken leuke nachtvlinders gezien. Het verslag lees je alvast [hier](#).

Korte terugblik

We kijken terug op een junimaand waarin het vooral wisselvallig weer was, maar er waren ook enkele warme dagen en nachten. Aangezien juni één van de beste maanden is om te nachtvliederen, zijn er ondanks het weer wel weer veel tellingen binnengekomen in het meetnet. In deze nieuwsbrief kijken we terug op de maand juni.

We komen aan het eind van de maand juni op een totaalscore van **738** verschillende (verzamel)soorten. **369** hiervan waren macronachtvlinders, en de overige **369** dus microvlinders, een 50/50 verdeling deze maand! In totaal zijn er **32343** exemplaren gevangen deze maand. **19805** hiervan waren macro's, en de overige **12538** dus microvlinders.

In onderstaande figuur zijn de gemiddelde aantallen macronachtvlinders per LedEmmer in 2024 uitgezet naar de gemiddelden van de LedEmmers van de jaren 2019-2023. Wat opvalt is de dip in juni. Waarschijnlijk wordt deze in 2024 veroorzaakt door het slechte weer de afgelopen maand, waardoor er maar weinig gevangen is. Als door het CBS trends voor het jaarverslag worden berekend wordt er wel rekening gehouden met minder vangen. Toch is ook nu al duidelijk dat sommige soorten het deze maand slecht deden ten opzichte van andere jaren. Dit kunnen we aan de hand van het meetnet terugzien. Het gaat om soorten als de braamvlied, de halmuiltjes, geel beertje, haarbos, houtspaander, streepkokerbeertje, variabele w-uil, w-uil, witte schaduwspanner, zwart beertje en de zwarte-c-uil.

Gemiddeld aantal macronachtvlinders in de LedEmmer in het meetnet nachtvlinders over de periode 2019-2023 in vergelijking met 2024. Enkel de vangsten met LedEmmers worden hier getoond omdat die allemaal evenveel nachtvlinders aantrekken en daarom goed door de tijd heen met elkaar te vergelijken zijn.

Top-15 van juni 2024

Zoals iedere maand maken we ook voor de maand juni een top-15 van de waargenomen soorten van de afgelopen maand. Deze is in onderstaande tabel 1 te zien. Wat opvalt is dat een macronachtvlinder, de gewone worteluil, plaats 1 inneemt. Dat was vorig jaar nog wel anders toen de groene eikenbladroller de onbetwiste nummer 1 was met **21199** exemplaren. Dit jaar vinden we deze soort terug op plek 5 met ‘slechts’ **1229** individuen.

Tabel 1: De top-15 nachtvlinders uit het meetnet van juni 2024

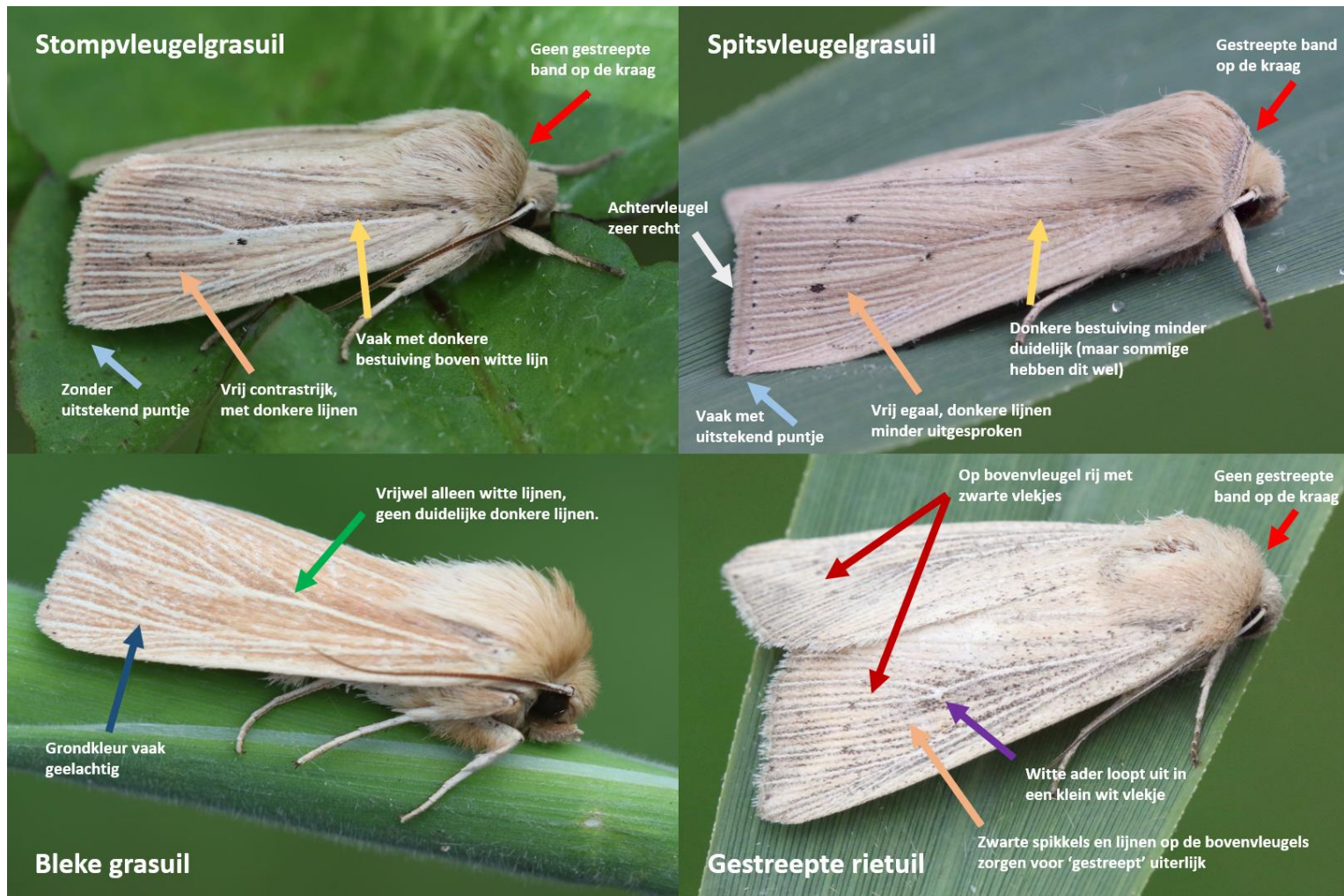
	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Groep	Aantal ex.	Aantal punten
1	gewone worteluil	<i>Agrotis exclamationis</i>	macro	2109	321
2	gewone grasmot	<i>Chrysoteuchia culmella</i>	micro	1479	188
3	gevlamde bladroller	<i>Archips xylosteana</i>	micro	1429	117
4	grijze stipspanner	<i>Idaea aversata</i>	macro	1339	280
5	groene eikenbladroller	<i>Tortrix viridana</i>	micro	1229	113
6	gewone stofuil	<i>Hoplodrina octogenaria</i>	macro	1207	236
7	geoogde worteluil	<i>Agrotis clavis</i>	macro	933	204
8	vogelkersstippelmot	<i>Yponomeuta evonymella</i>	micro	918	103
9	huismoeder	<i>Noctua pronuba</i>	macro	710	210
10	gewone witvlakbladroller	<i>Hedya nubiferana</i>	micro	671	125
11	morpheusstofuil	<i>Caradrina morpheus</i>	macro	615	204
12	stompvleugelgrasuil	<i>Mythimna impura</i>	macro	595	162
13	gewone spikkelspanner	<i>Ectropis crepuscularia</i>	macro	470	99
14	witte tijger	<i>Spilosoma lubricipeda</i>	macro	407	182
15	zilverstreepgrasmot	<i>Crambus pascuella</i>	micro	405	79

Figuur 2: De morpheusstofuil werd dit jaar in de maand juni vrij vaak geteld, namelijk 615 exemplaren op 204 verschillende meetpunten.

Herkenning van de 'bleke grasuilen'

In deze tijd van het jaar vliegen enkele soorten 'bleke grasuilen' die soms lastig van elkaar te onderscheiden zijn. Deze soorten worden binnen het meetnet voornamelijk in het agrarisch gebied gevangen. We hebben een herkenningskaart gemaakt die sommige van jullie hopelijk een beetje op weg kan helpen om deze soorten zelf in het veld te kunnen herkennen.

Op zoek naar kleurvarianten binnen soorten

Op Wageningen Universiteit doet Lisa Schuart promotieonderzoek naar kleurvariatie binnen soorten uilen (Noctuidae). Kleurvariatie, ook wel kleurpolymorfisme genoemd, betekent dat individuen van dezelfde soort verschillende kleurvormen laten zien, bijvoorbeeld licht en donker. Denk bijvoorbeeld aan de peper- en zoutvlinder of de variabele herfstuil (Figuur 4). Het onderzoek richt zich zowel op de genetische oorsprong van deze kleurvariatie als op de ecologische patronen die kunnen verschillen tussen de kleurvormen binnen een soort. Omdat jullie met het meetnet nachtvlinders alle vlinders tellen wordt er op een gestandaardiseerde manier informatie verzameld over het voorkomen van deze soorten in de ruimte en tijd, en dit kan dus een waardevolle toevoeging zijn om kleurvariatie binnen uilen beter te begrijpen. Jullie kunnen aan het onderzoek bijdragen door tot en met 2026 foto's van alle gevangen individuen van onderstaande 18 soorten toe te voegen aan jullie vangsten in het nachtvlindermeetnet. Wanneer je veel exemplaren van 1 soort vangt is het ook zeer wenselijk om van elk individu een foto toe te voegen, zo krijgen we het beste beeld van de proporties. Mocht dit toch niet lukken, maak dan van een aantal individuen die representatief zijn voor de variatie van de kleurvormen in de val.

Het gaat om de volgende soorten:

- Elzenuil (*Acrionicta alni*)
- Bont schaapje (*Acrionicta aceris*)
- Zuringuil (*Acrionicta rumicis*)
- Schilddrager (*Subacronicta megacephala*)
- Bruine herfstuil (*Agrochola circellaris*)
- Variabele herfstuil (*Agrochola lynchnidis*)
- Grote worteluil (*Agrotis ipsilon*)
- Gewone velduil (*Agrotis segetum*)
- Bonte worteluil (*Agrotis vestigalis*)
- Variabele grasuil (*Apamea crenata*)
- Zwartrandgrasuil (*Apamea epomidion*)
- Volgeling (*Noctua comes*)
- Nunvlinder (*Orthosia gothica*)
- Kleine voorjaarsuil (*Orthosia cruda*)
- Gelobd halmuiltje (*Oligia strigilis*)
- Donker halmuiltje (*Oligia latruncula*)
- Gewone gouduil (*Xanthia ictericta*)
- Hazelaaruil (*Colocasia cory*)

Figuur 4: twee kleurvormen van de variabele herfstuil

Verhalen: Nachtvlinders op vakantie

Ik ga op reis en neem mee: een oud laken en een blacklight.

Tekst en foto's: Elke Heuvelink

Regelmatig reizen wij naar ons vakantiehuis in het zuiden van Noorwegen (Telemark). Daar doe ik vaak 's avonds en 's ochtends een rondje om het huis, vooral bij de buitenlampen spot ik nachtvlinders. Probleem in deze tijd is dat het nauwelijks donker wordt en zodoende weinig te spotten valt. Dat moet anders kunnen, dacht ik. Thuis heb ik aan een oud laken ronde gordijnringen geknutseld, een blacklight en snoer met peertje en stekker aangeschaft. Want iedere keer de emmer meenemen is geen doen (ruimte....) en een tweede emmer aanschaffen, om permanent daar te laten, is nog niet gelukt. De avond van 21-22 juni heb ik voor het eerst met het laken gewerkt. Netjes opgehangen aan 2 boomstammen, lamp erboven maar er gebeurde niks. Om 23.30uur nog steeds licht. Maar ja, je wilt ook wel je nachtrust én er zou wat regen komen. Hele boel afgebroken en verplaatst naar de overkapping. Laken over de tête-à-tête gelegd, bovenkant vastgebonden aan leuning, onderkant vastgeklemd onder poten. Lamp eroverheen gedrapeerd, lamp 'hele' nacht laten branden. Geen idee wat ik kon verwachten van deze totaal onprofessionele opstelling. Om 4.15 uur ging de wekker. Wat een verrassing, maar liefst 21 soorten op en naast het laken!!

Figuur 6: Silenedwergspanner

De oogst: vroege grasmot 2, heidelichtmot 2, Bergstipspanner 5, donker klaverblaadje, huisuil, variabele breedvleugeluil, zandstofuil 2, gerimpelde spanner 3, kleine blokspanner, Streepzaadvedermot, Spardwergspanner, smalvleugeldwergspanner 3, vroege Granietmot 2, gewone witvlakbladroller 2, geoogde bandspanner, Dennenspanner, grasmot onbekend, variabele spikkelspanner 2, silenedwergspanner (figuur 6), Bosrankdwergspanner (?)2, grijze dwergspanner (?).

Conclusie: met eenvoudige middelen kun je tijdens je vakantie leuk nachtvlinders!

Een kleine toevoeging van het meetnetteam over nachtvlinders in het buitenland

Als je op vakantie gaat is het ook leuk om je LedEmmer mee te nemen. Nu is de emmer zelf niet het meest handige onderwerp om mee te nemen. Wat we zelf dan wel doen is wat improviseren, en dat doen we dan bijvoorbeeld met een zogenoemde vliegkooi voor insecten (30 bij 30 cm groot) of een opklapbare wasmand van de Ikea. Deze passen dit handig in je rugtas. Ook voor de trechter gebruiken we zelf een reisvariant, omdat ook deze trechter vrij onhandig in je rugtas past: een verknipte placemat (afbeelding hieronder) werkt minder mooi dan die van een LedEmmer, maar deze kan je wel plat vouwen voor in je rugtas en bij gebruik als een trechter vouwen (zoals je ziet vrij geïmproviseerd).

Let wel op, het is net als in Nederland niet overal toegestaan om te nachtvlinderen, en in veel landen heb je een vergunning nodig om dit te doen. Op privéterrein (zoals op de camping) is toestemming van de landeigenaar vaak wel voldoende. Maar controleer dit van tevoren.

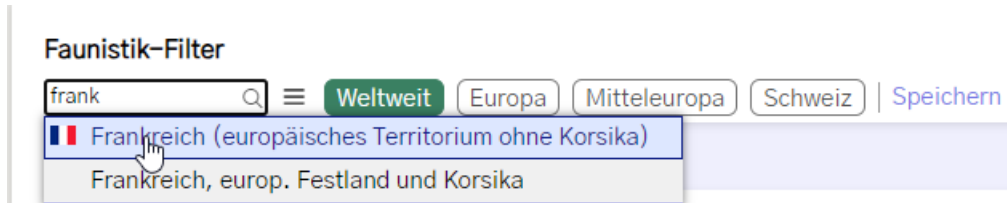
Buitenlandse vlinders determineren

In het buitenland komen veel soorten voor die niet in de Nederlandstalige gidsen staan. Om toch soorten op naam te kunnen brengen werkt de beeldherkenning van Observado redelijk goed in west Europa, maar ook iNaturalist heeft een goede beeldherkenning die een bredere range heeft. Daarnaast is Lepiforum.org een goede website waar je per land in Europa een overzicht krijgt van welke soorten je per familie kan zien.

1. Ga naar Lepiforum.org
2. Klik op Falter (of iets anders als je bijvoorbeeld een rups wilt zoeken)

3. Klik bovenaan de pagina op zoeken en zoek de regio. Let op, alles is in het Duits

4. Zoek de familie waarbinnen de soort valt. Als je geen idee hebt van de familie dan kan de beeldherkenning van observado of iNaturalist erg handig zijn
5. Succes met plaatjes kijken!

Buitenlandse waarnemingen doorgeven

Een beest op naam? Geef je waarneming dan door op observado.org of iNaturalist.org zodat we een beter beeld krijgen van de verspreiding van nachtvlinders in Europa. Werk je met een nachtvlinderval en heb je alle nachtvlinders op naam gebracht? Dan is er ook een Europees nachtvlindermeetnet waar je je tellingen kan doorgeven. Dit kan via de Butterfly Monitoring app. Meer informatie over het invoeren via de app is [hier](#) te vinden

De niet-nachtvinders

Sinds kort is het ook mogelijk om een paar andere soortgroepen door te geven. Wil je dat ook? Vul dat in via [dit formulier](#). Van de niet-nachtvinders zijn schietmotten met 1182 exemplaren het meeste doorgegeven, gevolgd door de bladsprietkevers met 902 exemplaren (tabel 2). Van de andere soortgroepen zijn nog weinig exemplaren doorgegeven, maar mogelijk nemen de aantallen plooi vleugelwespen toe als het eindelijk zomer gaat worden. De **gewone meikever** was met 763 exemplaren de meest doorgegeven bladsprietkever, gevolgd door 121 **roestbruine bladsprietkevers**. Deze laatste soort vliegt nog steeds, dus we zijn benieuwd of hij in de buurt van de meikevers gaat komen.

Tabel 2 overzicht van het aantal niet nachtvindervangsten in het nachtvlindermeetnet in 2024

soortgroep	Getelde meetpunten	Aantal vangnachten	Aantal (verzamel) soorten	Aantal exemplaren
plooi vleugelwesp	66	642	1	4
schietmot	105	989	51	1182
haft	68	656	6	14
gaasvlieg	77	779	7	44
bladsprietkever	80	754	9	902

Een mooi resultaat met ruim 1000 waarnemingen van schietmotten! De soorten van de top 10 zijn bijna allemaal soorten die vooral in stilstaande wateren voorkomen. Alleen *Hydropsyche* leven uitsluitend in stromend water. 5 van de tien soorten zijn *Limnephilidae*, en deze soorten hebben een piek in het voorjaar, gevolgd door een dal in het voorkomen in de zomer, en daarna is er ook een tweede piek in het najaar. We verwachten dat dit ook uit het meetnet zal blijken. De andere soorten uit de top 10 hebben gewoonlijk slechts 1 hoofdperiode dat ze als volwassen dier actief zijn. De twee soorten *Agraylea* kunnen we nog niet uit elkaar houden van foto's.

Tekst: David Tempelman en Maria J. Sanabria

Tabel 3: Links: top 10 van meest doorgegeven schietmotten in het nachtvlindermeetnet in 2024. Rechts: *Glyphotaelius pellucidus* is de op 1 na meest waargenomen schietmot in het meetnet in 2024.

	Wetenschappelijke naam	Aantal ex.
1	<i>Mystacides longicornis</i>	122
2	<i>Glyphotaelius pellucidus</i>	100
3	<i>Limnephilus marmoratus</i>	96
4	<i>Hydropsyche</i> onbekend	92
5	<i>Limnephilus auricula</i>	92
6	<i>Agraylea</i> onbekend	84
7	<i>Tinodes waeneri</i>	72
8	<i>Limnephilus lunatus</i>	56
9	<i>Oecetis ochracea</i>	56
10	<i>Limnephilus flavicornis</i>	55

Wetenschappelijk

Tekst: Jannes Boers

Soort eigenschappen als leidraad voor nachtvlinderbescherming in door de mens beïnvloede gebieden van België.

In België is onderzoek gedaan naar de toe-/afname van 717 soorten macronachtvlinders op basis van een tiental morfologische en ecologische kenmerken/voorkeuren in Vlaanderen. Hier is gekeken naar de relatieve verspreiding van soorten over de periode 1980 – 2012 en 2013 – 2022. Zo zijn onder andere:

- Soorten van natte biotopen en heideterreinen met 20% – 25% afgenomen.
- Soorten van het stedelijk gebied met 60% toegenomen.
- Soorten van mediterrane afkomst met 26% toegenomen

Meer statistieken van het onderzoek zijn te vinden in de publicatie.

Maes, D., Langeroot, W., Onkelinx, T., Van Calster, H., Veraghtert, W. & Merckx, T. (2024) Species traits to guide moth conservation in anthropogenic regions: A multi-species approach using distribution trends in Flanders (northern Belgium). *Insect Conservation and Diversity*, 1–17. Bereikbaar op: <https://doi.org/10.1111/icad.12767>

Contact

Landelijk Meetnet Nachtvinders

Rik Wever, José Kok, Jannes Boers en Jurriën van Deijk

Tel.: 0317 467346

meetnet@vlinderstichting.nl

Deze nieuwsbrief wordt via e-mail verstuurd aan alle tellers van het Landelijk Meetnet Nachtvinders. Mocht je geen prijs stellen op de nieuwsbrief, dan kan je de verzending stoppen door op meetnet.vlinderstichting.nl bij instellingen de optie 'Nieuwsbrief ontvangen' uit te zetten.

Bronnen

KNMI: <https://www.knmi.nl/nederland-nu/klimatologie/maand-en-seizoensoverzichten/2024/april>